

Vymezení předmětu výzkumné činnosti

Základní vymezení předmětu výzkumné činnosti

V základním vymezení předmětu výzkumné činnosti je centrum koncipováno jako analytické pracoviště zaměřené na aplikaci sociálněvědních poznatků v oblasti **konkurenční schopnosti** při hodnocení jejich předpokladů a výsledků v České republice a jejich hospodářskopolitických implikací v návaznosti na plnění cílů *Lisabonské strategie*. Konkurenční schopnost je analyzována a hodnocena ve vztahu ke klíčovým podmínkám úspěšného přechodu na znalostně založenou ekonomiku na pozadí tendencí makroekonomického vývoje (růstové výkonnosti a stability) ČR v mezinárodním srovnání (v rámci EU-25). Analýza a hodnocení konkurenční schopnosti české ekonomiky se v uvedeném kontextu zaměřuje na tři vzájemně provázané kvalitativní faktory dlouhodobě udržitelné růstové výkonnosti a přístupy k jejich rozvoji. První faktor zahrnuje *institucionální kvalitu podnikového prostředí*, jako základní podmínky efektivního fungování podnikové sféry a rozvoje kvalitativně založených aktivit s dlouhodobým výnosem, tj. zejména investic do inovací a lidských zdrojů infrastrukturálních předpokladů pro rozvoj inovací a lidských zdrojů. Druhý faktor zahrnuje *zdroje a výsledky inovační výkonnosti* jako základní podmínky rozvoje kvalitativně založené konkurenční výhody a kvalitativně (technologicky a kvalifikačně) náročných ekonomických aktivit. Třetí faktor zahrnuje *kvalitu lidských zdrojů*, která je podmínkou i odrazem úrovně inovační výkonnosti, zejména ve vztahu k nabídce vysokých a specializovaných kvalifikací a obecně ve vztahu ke schopnosti přizpůsobení pracovní síly stále rychleji se měnícím kvalifikačním nárokům. Dlouhodobě udržitelná *růstová výkonnost* v makroekonomicky stabilním rámci institucionálně zajištěném rámci je podmínkou a současně i odrazem kvalitativně založené konkurenční schopnosti domácí ekonomiky.

Uvedené kvalitativní faktory jsou na úrovni současného poznání považovány za klíčové pro dlouhodobě udržitelnou růstovou výkonnost a konkurenceschopnost. Současně však Česká republika vykazuje v jejich úrovni dosud značné zaostávání za většinou stávajících členských zemí EU a v souhrnu dlouhodobě nižší růstovou výkonnost ve srovnání s ostatními přístupujícími tranzitivními zeměmi, navíc ve fázích oživení provázenou i prohlubující se makroekonomickou nerovnováhou (v podobě narůstajících deficitů veřejných financí a běžného účtu platební bilance). Příčinou tohoto stavu není jen rozsah adekvátních zdrojů pro růst konkurenceschopnost, ale jejich rozložení, jehož změna je blokována neadekvátním institucionálním uspořádáním. Změna tohoto stavu vyžaduje dlouhodobě zaměřenou a koordinovanou hospodářsko politickou podporu, jejíž účinnost je současně rozhodující měrou závislá na kvalitě objektivní analýzy stávajícího stavu i vývojových trendů v jednotlivých oblastech. Předmětem činnosti centra je tvorba takovéto analýzy, jejíž výsledky budou využitelné širokým spektrem uživatelů při koncipování rozvojových strategií, formulaci a implementaci souvisejících hospodářskopolitických opatření a při hodnocení úspěšnosti jejich realizace z hlediska výkonnostního a kvalitativního posunu mezinárodní pozice České republiky.

Specifika předmětu výzkumné činnosti

Specifika předmětu výzkumné činnosti centra v oblasti konkurenční schopnosti české ekonomiky je možno spatřovat zejména ve třech aspektech – v důrazu na její kvalitativní faktory a na jejich specifika odrážející dosaženou úroveň ekonomického rozvoje a v aplikaci komplexních metodických přístupů. Důraz na **kvalitativní faktory** konkurenční schopnosti je v souladu s intenzivní pozorností věnovanou této problematice v novém tisíciletí. Je možno konstatovat, že v souvislosti se vstupem nových členů do EU se pozornost výzkumných pracovišť obrací od dosud akcentovaných aspektů transformace od plánu k trhu právě k tématu

transformace (ve smyslu přechodu) na znalostně založenou ekonomiku. Tyto procesy tak představují pro tranzitivní země s aspiracemi na překonání zaostalosti ekonomické úrovně dvojí výzvu – *ekonomického a technologického* (resp. v současném pojetí znalostního) dohánění. Zdroje stávající konkurenční výhody (zejména nízké výrobní náklady) se postupně vyčerpávají a předpoklady pro rozvoj kvalitativně nových zdrojů jsou zatím omezené v důsledku přetrvávajícího ekonomického a technologického zaostávání (resp. nízké úrovně a nevhodného institucionálního uspořádání vlastních inovačních schopností). Možnosti výraznější hospodářsko politické podpory změny tohoto stavu jsou omezeny jak přetrvávající fiskální nerovnováhou, tak neúčinností stávajícího podpůrného systému v důsledku jeho nekomplexnosti, sektorového (rezortního) uspořádání regulativních orgánů a převažující krátkodobosti horizontu rozvojových strategií.

Druhým a souvisejícím aspektem novosti přístupu centra je zohlednění **specifik konkurenční schopnosti** české ekonomiky ve vztahu ke klíčovým kvalitativním faktorům jejího rozvoje a ve vztahu k vykazované růstové výkonnosti a makroekonomické stabilitě. Důraz kladený na kvalitativní faktory odráží skutečnost, že dlouhodobě nízká růstová výkonnost české ekonomiky je připisována zejména nízkému růstu souhrnné produktivity, čemuž odpovídají i nízké odhady růstu potenciálního produktu. Právě úloha kvalitativních faktorů je považována za rozhodující při zvyšování souhrnné produktivity.

V případě institucionální kvality podnikového prostředí je problémem především korupční chování a nízká kvalita veřejné správy a politického procesu, zejména z hlediska nesystémovosti uplatňovaných přístupů, krátkodobosti hospodářskopolitických strategií a nedostatečného zohlednění dopadů dílčích opatření na rozhodování ekonomických subjektů. Podnikové prostředí se tak vyznačuje nestabilitou a netransparentností, které ztěžují podmínky pro dlouhodobě zaměřená investiční rozhodnutí. Nízká kvalita podnikového prostředí současně zvyšuje náklady ekonomických aktivit pro individuální subjekty (a ekonomické ztráty pro stát) a snižuje efektivnost využití dostupných zdrojů. Dlouhodoběji a strukturálně založený problém spočívá ve vytváření prostředí důvěry, které umožní navazovat produktivní vztahy mezi podnikatelskou, finanční a výzkumnou komunitou a současně uplatňovat kooperační vztahy v podmínkách konkurenčních a inovačně orientovaných trhů. V případě inovační výkonnosti představuje problém samotná nízká úroveň vlastních inovačních schopností a kvalitativní náročnosti ekonomických aktivit a dále přetrvávající deformace struktury a výkonnosti národního inovačního systému (zejména izolovanost jeho klíčových sektorů). Velkou otázkou dalšího vývoje bude schopnost domácího faktorového vybavení nabídnout specifická aktiva pro rozvoj znalostně náročných aktivit a pro využití potenciálu technologického transferu přímých zahraničních investic. Dosud zcela nezapomená je přitom kvalitativní náročnost služeb a její budoucí potenciál, zvláště ve světle nutně klesající zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu. V případě kvality lidských zdrojů je za zvláště naléhavý aspekt nutno považovat vedle rostoucího rozsahu počátečního vzdělávání na terciární úrovni (zejména v případě kratších programů) také schopnost přizpůsobování měnícím se kvalifikačním nárokům v průběhu profesního života, tj. rozvoj nových forem a zvýšení intenzity dalšího vzdělávání v rámci celoživotního učení. Z hlediska nabídky vysokých kvalifikací je potom otázkou schopnost koncepční podpory rozvoje talentů a využití výzkumného potenciálu pracovníků a studentů vysokých škol a dále schopnost rozvoje intenzivních vazeb mezi sektorem vyššího školství a podnikovou sférou v rámci národního inovačního systému a regionálních infrastruktur pro podporu inovací.

Průřezově ve vztahu k hospodářsko politické podpoře rozvoje konkurenční schopnosti nabývá na významu tvorba tzv. třetí generace politik, které jsou založeny na *komplexním přístupu* překonávajícím tradiční rezortní pojetí, a dále tvorba nových *pobídkových mechanismů*, které jsou primárně založeny na nepřímých nástrojích podporujících aktivní přístup samotných

ekonomických subjektů (namísto jejich pasivní úlohy v systému přímé státní podpory). Důraz je přitom oprávněně kladen na zohlednění dosažené ekonomické úrovně a úrovně institucionálního prostředí při koncipování a implementaci podpůrných opatření. Absence tohoto zohlednění nutně vede k nízké účinnosti realizovaných opatření a neefektivnímu vynakládání veřejných zdrojů.

Třetí aspekt výzkumné činnosti centra zahrnuje vytváření a aplikaci **komplexních metodických přístupů** k analýze a hodnocení konkurenční schopnosti, které navazují na teoretická východiska (v oblasti mikroekonomické, resp. regionální konkurenceschopnosti) a zahraniční aplikace v podobě mezinárodních šetření, jsou však nutně modifikovány a rozvíjeny se zohledněním specifík české ekonomiky v integrovaném evropském ekonomickém prostoru. Konceptní rámec výzkumu představuje kontextová analýza, která s využitím *sekundárních dat* komplexně hodnotí pozici a vývojové trendy České republiky ve sledovaných kvalitativních faktorech v rámci EU-25 (benchmarking). Kontextová analýza identifikuje slabá a silná místa této pozice v návaznosti na teoretická východiska konstrukce sledovaných ukazatelů při kritickém hodnocení jejich vypovídací schopnosti. Analýza a hodnocení konkurenční schopnosti se významně opírá o *primární data* získaná na základě reprezentativních, (a v dlouhodobé perspektivě činnosti centra) periodicky se opakujících podnikových šetření na národní, odvětvové a regionální úrovni, jejichž výsledky jsou interpretovány s využitím výsledků kontextové analýzy a diskusí ve fokusních skupinách expertů.

Na základě analýzy jsou formulovány implikace pro navazující výzkum a doporučení pro související oblasti hospodářské politiky s důrazem na jejich účinnost při dosahování stanovených cílů. Poznatky kontextové analýzy ve spojení s vyhodnocením výsledků podnikových šetření tak tvoří jedinečné propojení charakteru výzkumných činností od teoretického základu až ke konkrétním aplikacím, od mezinárodní a národní úrovně až po úroveň mikroekonomickou. Toto propojení současně představuje základní předpoklad kvalitativního posunu úrovně výzkumné činnosti a přínosu jejich výsledků v teoretické, metodologické a aplikační rovině.

Vymezení výzkumných cílů centra

Cíle, výstupy a jejich uplatnění

Cílem výzkumu centra je komplexní analýza zdrojů a výsledků konkurenční schopnosti České republiky a identifikace souvisejících hospodářskopolitických implikací pro podporu úspěšného přechodu na znalostně založenou ekonomiku. Analýza je strukturována do čtyř komponent, které pokrývají klíčové (a současně vzájemně úzce propojené) oblasti zkoumané problematiky: (1) Komponenta *růstová výkonnost a stabilita* analyzuje hospodářský růst ČR v mezinárodním kontextu, s odlišením faktorů strany nabídky a poptávky, včetně jejich dopadů na makroekonomickou rovnováhu. Analýza procesu konvergence ve vztahu k ostatním zemím EU objasní sledované rozdíly a příčiny zaostávání české ekonomiky. (2) Komponenta *institucionální kvalita* hodnotí kvalitu správy a podnikového prostředí s využitím komplexních clusterových ukazatelů a výsledků mezinárodních podnikových šetření a identifikuje jejich vztah (a vztah dalších kvalitativních ukazatelů) k výkonnostním charakteristikám na podnikové úrovni. (3) Komponenta *inovační výkonnost* je zaměřena na hodnocení kvalitativní úrovně ekonomických aktivit (z hlediska využití vlastních inovačních schopností, resp. závislosti na vnějších zdrojích technologických znalostí) a identifikaci jejich meziodvětvových odlišností ve vazbě na vykazované výkonnostní charakteristiky. (4) Komponenta *kvalita lidských zdrojů* hodnotí úroveň a strukturu kvalifikační nabídky a poptávky a předpoklady pro její zlepšování, které odrážejí charakteristiky vzdělávacích příležitostí a jejich využívání v rámci celoživotního učení jako podmínky schopnosti přizpůsobení měnícím se kvalifikačním nárokům

ekonomických aktivit. V každé z uvedených komponent je důraz kladen zejména na vytvoření a aplikaci odpovídajících analytických přístupů (v návaznosti na související teoretická východiska), které umožní hodnocení pozice České republiky v širším mezinárodním srovnání (v rámci rozšířené EU) a objasnění příčin stavu a vývojových trendů vykazovaných růstových a kvalitativních charakteristik.

Naplnění výzkumných cílů centra v horizontu pěti let (s perspektivou následného rozvíjení výzkumných aktivit centra) odráží komplexnost a současně analytickou hloubku zvolených přístupů. Delší časový rozsah umožní využití podkladových analytických pramenů, které jsou publikovány v delších intervalech (zejména výsledků mezinárodních šetření a srovnávacích projektů), a realizaci a vyhodnocení vlastních podnikových a expertních šetření. Pro každý rok jsou specifikovány dílčí výstupy (ve formě oponentovaných a publikovaných zpráv) a v pětiletém horizontu finální výstup (ve formě komplexní zprávy o konkurenční schopnosti české ekonomiky). Z hlediska typu výzkumných aktivit jsou v případě kontextové analýzy identifikovány implikace dosud realizovaných výzkumných aktivit řešitelského kolektivu a výsledků dostupných mezinárodních a národních šetření pro proponované analytické přístupy zejména z hlediska hodnocení vypovídací schopnosti jejich výsledků a potřeby zpřesnění jejich obsahového zaměření. Kontextová analýza je publikována každý rok s postupně zpřesňovanou metodologií. V případě podnikových šetření je odlišeno jejich pět etap v horizontu pěti let, jejich výstupy budou zčásti zapracovávány do kontextové analýzy, zčásti prezentovány samostatně. Realizace podnikových šetření postupuje od vypracování metodologie, provedení pilotního šetření, provedení reprezentativního šetření, vyhodnocení jeho výsledků na národní a odvětvové úrovni a vypracování metodologie šetření na regionální úrovni, jeho provedení a vyhodnocení výsledků. Z výsledků kontextové analýzy a podnikových šetření budou formulovány hospodářsko politické implikace ve vztahu k podpoře dlouhodobě udržitelné růstové konkurenční schopnosti v jednotlivých sledovaných oblastech.

Finálním výstupem je vytvoření metodologie analýzy a hodnocení konkurenční schopnosti české ekonomiky a její aplikace ve formě *komplexní zprávy*, která bude zahrnovat čtyři části. Aktualizovanou kontextovou analýzu pozice České republiky v širším mezinárodním srovnání, průřezové výsledky podnikového šetření na národní úrovni, jejich specifikaci podle dílčích kvalitativních faktorů a odvětvové úrovně a podle regionálního hlediska (se širším typovým záběrem šetřených subjektů). Vytvořená metodologie a výsledky její aplikace za období prvních pěti let umožní *periodické opakování* jednotlivých kol výzkumu v dalším období činnosti centra a tím i hodnocení vývojových trendů sledovaných kvalitativních faktorů a reflexi identifikovaných silných a slabých míst v koncepci a praxi souvisejících oblastí hospodářské politiky. V delším časovém horizontu je předpokládána *tříletá perioda* publikace komplexní zprávy. Každý rok bude publikována aktualizovaná kontextová analýza, která bude v prvním roce periody doplněna o analýzu a hodnocení souhrnných výsledků podnikového šetření, ve druhém roce o jejich specifikaci podle dílčích kvalitativních faktorů a odvětvové úrovně a ve třetím roce o regionální hledisko (vyšší počet zahrnutých regionů bude záviset na dostupných zdrojích, které poskytnou uživatelé na regionální úrovni).

Z hlediska **uplatnění výstupů centra** je komplexní zpráva o konkurenční schopnosti české ekonomiky považována za *vlajkovou loď* výzkumné činnosti centra jak ve vztahu k vnější prezentaci výsledků (pro institucionální uživatele i širší odbornou veřejnost), tak ve vztahu k organizaci a strategii řešení a koncepčnosti realizace vlastního výzkumu (včetně úzkého propojení vstupů jednotlivých subjektů podílejících se na činnosti centra). Výzkumná činnost k realizaci tohoto typu výstupu propojuje metodologickou expertízu (v návaznosti na teoretická východiska sledovaných konceptů) a analytickou expertízu s využitím kvalifikované systemizace dostupných sekundárních dat (benchmarking) a vyhodnocení vlastními šetřeními získaných primárních dat.

Uvedená kombinace umožňuje vytvoření výstupu, který představuje unikátní informační zdroj pro široké spektrum subjektů (na národní i regionální úrovni) - pro veřejnou sféru (správu a samosprávu) při přípravě strategických a implementačních dokumentů při naplňování souvisejících cílů Lisabonské strategie a při hodnocení účinnosti realizovaných opatření, pro soukromou sféru v oblasti podnikového poradenství zejména při hodnocení tzv. investičního klimatu, pro rozvojové a informační agentury a profesní svazy a asociace při identifikaci žádoucího zaměření podpůrných a rozvojových programů a pro vzdělávací instituce počátečního a dalšího vzdělávání při identifikaci perspektivních segmentů nabídky vzdělávacích příležitostí a žádoucích forem jejich realizace. V neposlední řadě jsou výsledky zprávy určeny pro samotné podniky k *identifikaci vlastní pozice* ve srovnání s konkurenční schopností a přístupy k jejímu zvyšování v domácí podnikové sféře. Uvedené typy uživatelských subjektů jsou zároveň komplexně reprezentovány na *regionální úrovni*, kde budou výsledky zprávy využitelné pro formulaci a implementaci regionálních rozvojových programů.

Průběžnou **interakci** mezi výzkumem a uživateli jeho výstupů představuje využití fokusních skupin a expertních šetření při interpretaci výsledků analýzy a formulaci souvisejících hospodářskopolitických implikací a doporučení. Interakce s institucionálními uživateli bude podporována účastí jejich zástupců ve *fokusních skupinách* v klíčových fázích výzkumných činností centra. Tato interakce bude nedílnou součástí vlastního výzkumu a zároveň poskytne vnějším účastníkům platformu pro předmětně orientovanou konfrontaci poznatků z vlastní praxe a uživatelům možnost bezprostředně ovlivňovat záběr zkoumaných aspektů konkurenční schopnosti. Spektrum uživatelů bude *systematicky rozšiřováno* v návaznosti na výstupy jednotlivých etap řešení a obsahovou diverzifikaci témat jednotlivých fokusních skupin a souběžně bude rozšiřována i nabídka realizace dílčích analýz specifikovaných dle požadavků zadavatele. Prezentace výsledků širší veřejnosti bude vedle pravidelných publikací zpráv o konkurenční schopnosti české ekonomiky zahrnovat rovněž navazující *dílčí výstupy* zaměřené na specifické oblasti zkoumané problematiky ve formě working paperů výzkumného centra, specializovaných seminářů a workshopů pořádaných centrem a ve formě vnější individuální publikační a konferenční aktivity výzkumných pracovníků centra. K prezentaci aktivit centra a jejich výsledků budou používány vlastní *webové stránky*, které budou obsahovat i pravidelně aktualizovanou databázi odkazů na informační zdroje a domácí a zahraniční aktivity v oblastech výzkumné činnosti centra. Ve třetím a pátém roce řešení projektu je plánováno uskutečnění mezinárodní konference za účasti zástupů spolupracujících zahraničních výzkumných pracovišť, institucionálních uživatelů i širší odborné veřejnosti. Na této konferenci budou prezentovány dosavadní výsledky výzkumné činnosti centra a diskutovány jejich implikace pro analytickou práci a hospodářskou politiku ve sledovaných oblastech.

Zahraniční aktivity

Při realizaci výzkumných cílů centra je předpokládán rozvoj spolupráce se zahraničními výzkumnými pracovišti podobného zaměření, a to zejména: v oblasti růstu a stability – **WIIW** (Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche), Vienna; **IER** (Institute of Economic Research), Ljubljana; **UNECE** (United Nations Economic Commission for Europe), Geneva; **ICEG EC** (International Center for Economic Growth European Center), Budapest; **CES** (Center for Economic Studies), Ludwig-Maximilians-University, Munich; v oblasti institucionální kvality – **IRES** (Department of International Relations and Political Studies), Central European University, Budapest; **EBRD** (European Bank for Reconstruction and Development), London; **TI** (Transparency International), Berlin; **FH** (Freedom House), Budapest; **INEKO** (Institute for Social and Economic Reform), Bratislava; v oblasti inovační výkonnosti - **SSEES** (School of Slavonic and East European Studies), Center for the Study of Social and Economic Change in Europe, University College London; **SPRU** (Science and

Technology Policy Research), University of Sussex; **CASE** (Center for Social and Economic Research Foundation), Warsaw; **OECD** – Directorate for Science, Technology and Industry, Paris; **TIGER** (Transformation, Integration, Globalization Economic Research), Warsaw; v oblasti kvality lidských zdrojů - **OREF Burgundy** (Observatoire régional de l'emploi et de la formation), Dijon; **ROA** (Research Centre for Education and the Labour Market), Maastricht University; **ESRI** (Economic and Social Research Institute), Dublin; **ILO** (International Labour Office), Geneva; **National Institute for Adult Education**, Budapest; **University of Twente**, Faculty of Behavioural Sciences, Department of Educational Organization and Management, Enschede.